

садовими особами підрозділів вимог стандартів внутрішнього аудиту та інших нормативно-правових актів з відповідних питань.

Формування контрольного процесу в Україні на засадах, визначених передовим світовим досвідом, який витримав іспит часом, може стати запорукою вирішення глобальних проблем, які стоять перед нашою країною.

Список літературних джерел

1. Лімська декларація керівних принципів контролю. Комітет INTOSAI по професійним стандартам. Секретаріат Комітету INTOSAI по професійним стандартам. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.intosai.org>.

2. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ.

3. Положення про Державну аудиторську службу України: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43.

4. Закон України «Про публічні закупівлі» // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2016. — № 9. — Ст. 89.

УДК 657.6

Ірина Дмитренко,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Інститут банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОГО ПРОФЕСІЙНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Формування і поступовий розвиток інститутів та інституційного середовища стає найважливішим чинником сталого функціонування економічних систем та суспільства в цілому. Зокрема, це стосується інституту незалежного професійного аудиту та збільшення потреби у його ефективному функціонуванні у найризиковішому середовищі корпоративних систем.

Виникненню сучасної інституційної парадигми в економічній науці сприяло намагання глибшого осмислення реальних процесів функціонування економічних систем, ніж це здійснювалося в

межах загальноприйнятих класичних концепцій та уявлень. Перевага від застосування інституційного підходу до розгляду низки ізольованих ззовні явищ та об'єктів полягає у можливості визначення їх особливостей шляхом логічного аналізу пов'язаних з ними відносин, а саме: соціальних, культурних, політичних, правових та економічних. Головною ланкою, що поєднує напрями такого розгляду, стає розуміння місця, ролі та значення (тобто позиціонування) різних інститутів у сучасній життєдіяльності та інституційного середовища.

На сьогодні у різних течіях інституціоналізму запропоновано кілька визначень терміну «інститут» з досить різноманітним його тлумаченням. Проте, в них спорідненою основою сутності поняття «інститут» виступає порядок, закріплений у суспільстві у формі відповідних «правил гри», норм, законів чи настанов. У сучасній інституційній теорії інститути розглядаються як правила взаємодії між індивідами у сукупності з механізмом примушення до їх виконання, що передбачає контроль і застосування санкцій у разі порушення правил. Основним виміром інституційного оформлення певного явища у суспільстві слід вважати іманентність таких інституційних ознак: соціопсихологічної, соціологічної, правової, економічної.

Характер прояву зазначених ознак щодо професійного аудиту полягає у такому: *соціопсихологічна* — еволюціонування аудиту (з погляду професійної поведінки та формування бдосконаліших теоретико-методологічних та організаційних засад професійної діяльності) під впливом зміни соціокультурного середовища та очікувань користувачів; *соціологічна* — визнання суспільством аудиту як інструменту ринкової інфраструктури та професійної діяльності, що спрямована на захист економічних інтересів і задоволення інформаційних потреб суспільства, зокрема користувачів фінансової звітності та іншої нефінансової інформації компаній; *правова* — закріплення правових засад аудиту в законах та в інших нормативних актах щодо обов'язкового проведення аудиту суб'єктів суспільного інтересу; *економічна* — визнання аудиту виключним видом підприємницької діяльності з відповідним отриманням специфікованого доходу за надання інтелектуальних послуг, що полягають як у висловленні незалежної думки й забезпеченні впевненості користувачів щодо звітної інформації компаній, так і у виконанні послуг супутнього характеру, де надання впевненості не передбачається.

Дослідження вказує на процес набуття незалежним аудитом в Україні певного інституційного оформлення. Це підтверджується

наявністю: інституційних ознак із визначеною специфікою їх прояву; відповідних рамок існування (формальних, неформальних, спонтанних); динаміки функціонування суб'єктів аудиторської практики на ринку аудиторських послуг і в оточуючому інституційному середовищі (власність, влада, корпоративне управління, праця).

Однак, відсутність дефініції «інститут аудиту» не сприяє розвитку теоретико-методологічних та організаційних засад аудиту корпоративних систем (суб'єктів суспільного інтересу) саме у напрямі забезпечення повноти реалізації його суспільної місії — захисту інтересів різних груп користувачів.

У авторському визначенні під інститутом аудиту пропонується розуміти сукупність професійних утворень у суспільстві (аудиторських фірм, аудиторів, професійних громадських організацій, регуляторних органів), інтелектуальна та прикладна діяльність яких є легітимною, обмежена формальними (нормативними) і неформальними рамками, спрямована на захист економічних інтересів і задоволення інформаційних потреб суспільства шляхом надання впевненості користувачам звітної інформації економічних суб'єктів. Теоретико-методологічні, організаційні засади цієї професійної діяльності модифікуються під впливом зміни соціокультурного середовища суспільства та очікувань користувачів. Це стосується середовища корпоративного управління, в умовах якого суттєво зростає ризикованість діяльності корпоративних систем під впливом диверсифікації, наявності корпоративного конфлікту інтересів, неспроможності менеджменту постійно враховувати інтереси усіх груп власників, зокрема міноритарних акціонерів.

У підсумку, інституційне оформлення вітчизняного аудиту, особливо в середовищі корпоративних систем, відстає від загального прояву інституційних ознак, зокрема: соціопсихологічних (не виправдовуються очікування користувачів через обмеженість предметної сфери обов'язкового аудиту); правових (відсутні законодавчі вимоги щодо забезпечення розширення предметної сфери обов'язкового аудиту); соціологічних (недостатнє забезпечення захисту інтересів міноритарних акціонерів і потенційних інвесторів). Це загострює проблему збільшення «розриву очікувань» від результатів обов'язкового аудиту та актуалізує необхідність її розв'язання шляхом модифікації теоретико-методологічних, організаційних засад аудиту корпоративних систем і запровадження законодавчих ініціатив для забезпечення захисту інтересів користувачів.